

Frankrikes fattiga

Det franska sociala skyddsnätet är stormaskigt. Steget är inte längre långt mellan pain au chocolat och soppkök. Den som målade bladguld på Opera Garnier igår, kan behöva gratis mat idag.

Text och bild: Tinda Lund-Tengby | [Prenumerera](#) | Artikel i [SocialPolitik nr 4 2009](#)

Det är strax före lunchtid en fredag i norra Paris. Ett grått ljus faller in från höga fönster i katolska kyrkans lokaler och på borden står redan gula glastallrikar och bestick till förrätt, huvudrätt och dessert. Några tidiga gäster pratar hemvant, pussar på kinder och hejar på volontärer.

– Jacques, det finns en plats ledig vid vårt bord idag. Sitter du med oss? undrar en man i svart filthatt.

Le Pain Partagé är bara ett av stadens trettiotalet soppkök där man kan få gratis mat. I fina kvarter, på bakgator och i kyrkor står volontärer och serverar alla som vill ha. Alla som är hungriga. Och de är många. Bara idag kommer Jacques Guérif och de andra volontärerna att servera omkring 70 personer. För många andra organisationer kan det handla om så mycket som 200 eller 300 personer per dag.

De flesta här är män i övre medelåldern. Det är stora män, smala män, trötta män och män med rena kostymer. Några, men inte många, luktar illa om man kommer nära. Många har dåliga tänder.

Den gamla kvinnan i den kornblå ylletröjan heter Marie. Med sina 81 år är hon en av de äldre lunchgästerna, om inte den äldsta, och hon är en trogen besökare sedan tio år tillbaka. Marie blev tidigt ensam med sin dotter och hon har fått jobba mer än många andra kvinnor i sin generation, på sjukhus och på fabrik. Nu tvingas hon gå till soppköket och be om mat.

– Jag går hit för att jag måste helt enkelt. Det är en nödvändighet, jag måste ju äta, säger hon enkelt och rycker på axlarna.

Marie har varit sjuk mycket och hon har därför inte alltid kunnat jobba heltid. Det visar sig nu i hennes pension: 658 euro i månaden är 30 euro över det man kallar fattigdom. I en av världens dyraste storstäder räcker det inte långt.

– När hyran är betald är det inte mycket kvar, säger hon trött. Ibland spelar jag flöjt i tunnelbanan för att få lite extrapengar. På några timmar får jag mellan fem och tio euro. Men många lägger ju en och två centimes. Det är ju löjligt, det ger ju ingenting.

Marie är ett typexempel på det man i Frankrike har börjat kalla fattiga pensionärer. Gamla människor som har så dåligt ställt att många tvingas bo på härbärgen eller skriver in sig på ålderdomshem, trots att de gärna skulle bo kvar i eget hem länge till.

Av de fem miljoner som är över 75 år har hela 600 000 personer mindre än 628 euro per månad, och lever alltså under gränsen för fattigdom. Flera av dem har hamnat i en rävsax för att de är husägare. Egendom räknas nämligen bort från ersättningen och ger dem en otroligt låg pension, samtidigt som de varken vågar eller kan sälja. Att som gammal ge sig in på den hårt pressade hyresmarknaden, som genomsyras av bostadsbrist och orimliga hyror, är både skrämmande och dumt. En tvåa i Paris kostar sällan under 900 euro i månaden, utan el och gas och för att få ett vitt hyreskontrakt behöver man både fina referenser och en säkrad inkomst.

Marie ser trött ut. Trött och ensam. Sedan dottern flyttade norrut har hon inte längre någon nära i staden och det tär.

– Ja så är det ju, man klarar mycket, men ensamhet är svårt, säger hon. Jag pratar med min dotter i telefon ibland, men det blir ju inte att man ses så ofta. Ibland ringer min dotterdotter också, det gör mig glad.

Lokalen börjar fyllas med folk, med män. Några pratar glatt,

andra sitter tysta och väntar på maten. Förutom Marie finns bland besökarna bara ytterligare två kvinnor. Marie-France som lever på 650 euro i sjuklön och en ung kvinna med snygga solglasögon i sitt utsläppta blonda hår. Hon ser mer ut som en volontär än en besökare. Syster Marie-Suzanne går runt med bröd till borden. Hon är 80 år och har jobbat som volontär på Katolska kyrkan länge och hon ser en trend, som skulle kunna förklara varför här finns så få kvinnor.

– Faktum är att det har blivit stökigare på de kommunala stödboendena de senaste åren, med fler utländska familjer och många barn som springer i trapporna. Så många av de äldre kvinnor som bodde där har valt att flytta till ålderdomshem på landet istället. Dels är det billigare på landet och dels är det lugnare, säger hon.

Marie skulle förstås också gärna flytta från stan, men det går inte. Hon har inte råd med en flytt, även om livet skulle bli billigare hos dottern i norr. Istället fortsätter hon ta bussen till Katolska kyrkans soppluncher så länge hon orkar. Och trots att hon hör dåligt, ser dåligt och går tveksamt med käpp är det ändå något i blicken som fortfarande är starkt, envist.

– Ja, energin varierar ju... säger hon och ler. Det är klart att det inte alltid är lätt, men det måste ju gå. Och jag är troende, vilket hjälper mycket.

Hon blir tyst en stund, lägger servetten tillrätta på tallriken innan hon fortsätter.

– Fast det är ju klart, man döljer ju mycket, vill ju inte säga hur man egentligen mår. Jag har så svårt att lita på folk.

En ung man i glasögon och grå kostym reser sig häftigt från bordet bredvid och går med beslutsamma steg mot dörren, vänder och går lika raskt tillbaka igen. Han är inte riktigt frisk och ibland kan han bli svår att hantera, berättar Jacques Guérif som är ansvarig för soppköket. Nu sätter han sig snällt igen. Någon fastnar allt för länge med blicken långt borta och

någon annans stickade tröja har stora smutsfläckar.

Förutom de fattiga pensionärerna är naturligtvis många av besökarna på soppköken missbrukande, hemlösa, trasiga människor. Flera lever på gatan och har inte längre kraft, eller kanske ens lust, att ta sig därifrån. Men de är trots allt förvånansvärt få. De flesta här ser skrämmande rediga ut. Ofta är de sjukpensionärer eller sjukskrivna och har en inkomst som är så liten att de helt enkelt är tvungna att gå till soppkök för att äta.

Likadant ser det ut på många andra ställen i staden. På organisationen Restaurants du Coeur har man serverat utsatta sedan 1985 och i deras matsal på Rue du Soleil vänder man sig främst till folk som har relativt ordnade liv. Hit kommer papperslösa familjer med små barn, arbetslösa med bostad, men också pensionärer. Som det äldre paret som kommer varje kväll, alltid lika välklädda och vänliga. Hon med fina, puffiga håruppsättningar, han med hängslen och kavaj. Efter soppa och varmrätt sitter de ofta kvar en stund och löser korsord. De passar inte alls in i mallen man kanske lite fördomsfullt har för en soppköksbesökare, men de är vanligare än man tror.

Jean-Claude är ett annat exempel. Han älskar kultur. I svart polo och ordentliga hornbågade glasögon kommer han flera gånger i veckan till Rue du Soleil. I väskan har han åtminstone en roman. Han lyssnar gärna på klassisk musik och skulle önska att han kunde gå på teater oftare. Nu får han ofta nöja sig med att köpa billiga utgåvor av teaterpjäser i någon av de många antikvariaten. Men det är en lyx han tillåter sig. Fram till för fem år sedan hade Jean-Claude en relativt hög och välbetald post på jordbruksdepartementet. Men 2002 drabbades han av en depression och var tvungen att sluta. Efter fem år med sjukersättning hoppas han nu snart kunna få ut sin pension, tre år för tidigt.

– Jag har det ändå bättre än många andra och jag vill verkligen inte klaga, säger han och flackar med blicken från mig till den tomma kaffekoppen på bordet. Men med en hyra på

500 euro är det svårt att få det att gå runt och jag måste erkänna att det känns hopplöst ibland.

Ja, en hög lön ger också en rätt rejäl sjukersättning och jämfört med många andra är han inte fattig. Han har råd med ett eget rum på lägenhetshotell och slipper risken att bli utkastad. Men hans tio kvadratmeter utan dusch och toalett erbjuder ingen lyx.

– Jag känner en gammal kvinna och jag brukar göra ärenden åt henne ibland för att få lite extra pengar. Hon ger mig 10–20 euro om jag går och handlar och då händer det att jag går på bio. Det finns en bra biograf uppe vid Champs-Elysées som visar mycket amerikanska storfilmer. Eller så köper jag en skiva.

Men den spanska operasångerskan Montserrat Caballé mättar lika lite som Victor Hugo, så i slutet på månaden tillåter han sig att gå till soppköket för att äta sig mätt, innan han går hem och läser.

Liksom Marie skulle Jean-Claude tjäna på att flytta till landet, men för honom är det inte pengar till flyttbussen som är problemet. Trots sina ekonomiska problem, tillåter han sig att välja ett liv han faktiskt vill ha.

– Jag är rädd, säger han, jag är så rädd för att bli ensam. Jag vågar inte flytta till landet. Jag vet att det kanske låter löjligt, men allt jag har kvar är kulturen och jag kan inte bo där det inte finns några bibliotek och biografier. I Paris hittar man allt. Om jag känner att jag måste läsa en särskild bok så – poff – finns den här. Här kan man hitta Dostojevskij för 50 centimes och Camus för en euro. Jag måste ha det.

– Putain!

Tillbaks på Katolska kyrkans Pain Partagé svär Luc så att den nikotingula mustaschen fladdrar och ögonen och gesterna är vilda. Men han är inte drogad och luktar inte sprit. Han är bara frustrerad över att vara fast i det franska byråkratiska nätet. "Den Kafkaartade byråkratin", som Jean-Claude säger.

Luc är orolig, riktigt orolig, att han om några månader kommer stå helt utan inkomst. Fram till för tre år sedan jobbade han som dekoratör, han har både målat bladguld på den stora statyn på Place de la Concorde och restaurerat Opera Garnier. Men efter att ha fallit illa och brutit höger handled kunde han inte jobba längre och nu lever han på en minimal sjukersättning. Någon förtidspensionering var det aldrig tal om, istället väntar han bittert på den 1 maj, när han fyller 60 år och har rätt att få ut sin pension. Problemet är bara att han fortfarande efter flera månaders krångel med papper och anställningsbevis från 1968, ännu inte har lyckats få sin ansökan om pension godkänd.

– I teorin fungerar pensionssystemet jättebra, men i verkligheten blir man runtskickad i all oändlighet. Jag blir galen, det är så otroligt krångligt. När jag fyller 60 har jag inte längre rätt till invaliditetsersättningen. Vad händer om vi inte har fått ordning på pappren innan dess?

Det Luc väntar på och slåss för är inga jättesummor som kommer att förändra hans liv drastiskt. Tvärt om. Han har haft ett fritt liv, rest mycket och inte alltid jobbat heltid och därför kommer hans pension med största sannolikhet bli mindre än det sjukbidrag han lever på nu. Han kommer antagligen bli en av landets 600 000 fattiga pensionärer. Visst är han orolig, och frustrerad, men han misströstar inte och ilskan rinner snabbt av honom. Han har accepterat att han måste gå till soppköket. För honom är pengar trots allt världsligt.

– Jag är social av naturen och man klarar sig länge utan pengar, bara man har vänner. Jag har förlorat mitt jobb och sedan min fru på grund av det, men jag skulle inte kunna deppa ihop.

– Det tjänar ingenting till, ler han.

tinda.tengby[at]gmail.com

Tinda Lund-Tengby

Enligt en rapport från Röda Korset i oktober (2009) inkluderar fler än två tredjedelar av rödakorsföreningarna i Europa nu

matleveranser i sina nationella program. Som en följd av den ekonomiska krisen.